

Небојша РАШО

МАРКО ВОЈНОВИЋ ИЗ ХЕРЦЕГ НОВОГ, ЗАПОВЈЕДНИК БРОДА „СЛАВА КАТАРИНИ“ - „ПРЕОБРАЖЕЊЕ ГОСПОДЊЕ“

Након руско-турског рата 1769-1774. миром у Кучук-Кајнарцију Османско царство одрекло се права на Крим. Русија је добила излаз из Азовског у Црно море, а Кримом је управљао кримски хан. Међутим, због сталног кршења услова споразума у Кучук-Кајнарцију царица Катарица била је принуђена да присаједини Крим Русији што је и учинила 1783. Да би заштитила своју територију и интересе Русија је започела градњу бродова за Црноморску флоту. Пошто се снага флоте у то вријеме мјерила бројем линијских бродова, почела је са градњом тих ратних једрењака. Линијски брод био је највећи и најбоље наоружан ратни једрењак. Имао је двије или три палубе, три јарбола и вишеспратно крмено надграђе. Име је добио због свог линијског борбеног поретка у главнини флоте¹.

Први линијски брод руске флоте био је „Слава Катарици“. Брод је био класе „Слава Катарици“. Направљено је пет бродова ове класе: „Слава Катарици“, „Свети Павле“, „Марија Магдалена“, „Александар“ и „Свети Владимир“. По нацрту Александра Семеновича Катасанова брод је израдио Бродски мајстор² Семен Иванович Афанасев. Линијски брод „Слава Катарици“ (Слава Екатерици³) поринут је 16. септембра 1783. Брод је био депласмана 2.120 тона, дужине 48,8 метара, ширине 13,5 и висине 5,8 метара. Посада је бројала 582 (стварно 533) члана⁴.

Градња брода почела је 7. јула 1780. у херсонском бродоградилшту. Због лоше организације, градња се одужила на три године, тако да је брод поринут 16. септембра 1783. и ушао у састав Црноморске флоте. У луку Севастополу упловио је 14. септембра 1785. Првобитно брод се

¹ Pomorski leksikon, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb, 1990, 425.

² Чин у руској ратној морнарици.

³ А. А. Чернышев, Российский парусный флот, справочник, том I, Москва, Военное издательство, 1997, 74.

⁴ В. Ю. Грибовский, Российский флот на Черном море. Страницы истории. 1696-1924 гг, Гангут, Санкт-Петербург, 2012, 27.

требао назвати „Катарина“ (Екатерина) али кнез Григорије Александрович Потемкин преименовао га је у „Слава Катарини“⁵.

Због показане храбрости и поморског знања, за првог капетана постављен је Новљанин Марко Војновић. Рођен је у Херцег Новом 1750. Рано је ступио у руску службу. У рату Русије и Турске 1669-1774. крајем 1770. бродовима Балтичке флоте допловио је из Кронштата у грчки архипелаг. Заповједао је полаком „Ауза“ а од средине 1771. фрегатом „Слава“. Као гусар, под руском заставом, напао је и заробио више турских бродова, учествовао је у десанту на острву Родос 6. августа 1771, нападу на луку Митилена 2. новембра 1771, острво Лагос 1772, уништењу ескадре злогласних улцињских гусара 28. октобра 1772, опсади и освајању Бејрута 1773. и десанту на острво Хиос 1774. Истакао се и у Каспијској експедицији 1781. коју је предводио⁶.

Марко Војновић заповједао је једрењаком „Слава Катарини“ од 21. априла 1783. до 1786. када је постављен за заповједника Севастопољске ескадре⁷. Царица Катарина II и аустријски цар Јосиф II посјетили су Севастопољ и 22. маја 1787. и извршили смотру бродова флоте. Дочек је организовао заповједник Севастопољске ескадре Марко Војновић. Сутрадан, царица је посјетила брод „Слава Катарини“ и обишла палубе брода⁸.

Брод је учествовао у рату са Османским царством 1787-1791. Само поринуће брода „Слава Катарини“ забринуло је Османско царство, а наставак градње великих ратних бродова увјерило је Порту да би у догледно вријеме могла остати без контроле над Црним морем. По наређењу Потемкина, руска флота под командом контраадмирала Марка Војновића, испловила је 31. августа из Севастопоља према Варни гдје се налазио дио османске флоте. Ескадра је пришла непријатељској обали 8. септембра код мјеста Мангали у заливу Калиакрија⁹. Вјетар (запад-сјеверозапад) је почео дувати 8. септембра поподне. У току ноћи и сутрадан, 9. септембра, појачао је и претворио се у олују. Бродови су стајали у правцу сјевера, а вјетар је дувао са њихове лијеве стране. Сва флота је расејана, а бродови су претрпјели велику штету. „Слава Катарини“ изгубио је сва три јарбола која су пала на палубу и био је принуђен да се усидри на отвореном мору како би избацио воду из пот-

⁵ Pavle Vojnović, Marko Vojnović admiral ruske mornarice, Štampar Makarije, Okotih, Beograd, 2013, 61.

⁶ Predrag V. Kovačević, Istotrija bokeljskog pomorstva (II – izdanje), Kotor, 1984. стр. 135–136.

⁷ Небојша Рашо, Војновићи, Друштво за архиве и повјесницу херцегновску, Српски Соко Херцег Нови, Херцег Нови, 2012, стр. 77.

⁸ Морской сборникъ, Томъ седьмой, За первую половину 1852 года, Санктпетербургъ, 1852, стр. 39.

⁹ По извјештају бригадира Алексијано и грофа Војновића - Материјали для исторіи русскаго флота. Часть XV, Санктпетербургъ, 1896, 55 и 64.

палубља, која се попела на висину од 10 стопа¹⁰. Послије ове несреће Потемкин је преименовао бродове тако да су, по дотадашњем обичају, сви добили имена православних светитеља. И „Слава Катарини“ је 3. марта 1788. преименован у „Преображење Господње“. Испловио је са флотом 18. јуна 1788. У боју код Змијских острва (Фидонисија) 3. јула 1788. заповједник ескадре Војновић је своју адмиралску заставу вијао на броду „Преображење Господње“. Од септембра до новембра 1788. „Преображење Господње“ је са ескадром крстарио код острва Тендра и ушћа Дунава. „Преображење Господње“ са руском ескадром је од јула до септембра 1790. крстарио по Црном мору. Учествовао је у боју у Керченском мореузу, а 28. августа у боју код острва Тендра. Од октобра до новембра 1790. са ескадром штитио је пролаз бродова на весла из Дњепра у Дунав. У саставу ескадре контраадмирала Ушакова испловио је из Севастопоља 10. јула 1791. Од 12. до 15. јула гонили су турску ескадру која се у олуји успјела пробити. Учествовао је у боју код Калиакрија 20. августа и вратио се у Севастопол. Расходован је после 1794.

Заповједници једрењака „Слава Катарини“ односно „Преображење Господње“ били су:

Марко Војинов Војновић (1783-1786)

И. А. Селивачев (1787-1788)

Ј. Н. Саблин (1789-1791)

Николај Петровић Кумани (1791)

Чињеница да је заповједање првим линијским бродом Црноморске флоте повјерено Новљанину Марку Војновићу говори довољно о поштовању које је уживао овај поморац у руској морнарици. Риједак је био случај да један Новљанин или Бокелъ заповједа највећим бродом неке стране флоте. Марко Војновић заповједао је од 1783. до 1786, а на броду Севастопољске ескадре вијао је своју адмиралску заставу. У архиву РГАВМФ (Российский государственный архив Военно-Морского Флота) у Петрограду налази се пројекат једрењака „Слава Катарини“.

---

¹⁰ Жизнь адмирала Федора Федоровича Ушакова. Р. Скаловскаго, часть I. Санктпетербургъ, 1856, издано морскимъ ученымъ комитетомъ, 54.

